

Регіональне реформування не виключає також доцільності у зміні назв нових регіонів. За часів Стародавньої Русі був поширеним поділ земель на князівства. У структурі Великого князівства Литовського українські землі спочатку заадмініструвалися на правах князівств, а за адміністративною реформою 1564–1566 рр., коли відбувся поділ на 13 воєводств, на українських землях було утворено Київське, Волинське та Брацлавське воєводства. У складі Російської імперії регіони поділялися на губернії. В адміністративному відношенні у складі Австро-Угорської імперії виділялися коронні землі, серед яких території з українським населенням були представлені Королівством Галичини і Володимирії, а також Герцогством Буковина. Різні назви мали закарпатські землі: Угорська Русь, Карпатська Русь, Руська Країна, Підкарпатська Русь, Карпатська Україна, Закарпатська Україна. Територія Підкарпатської Русі входила до складу чотирьох комітатів Угорщини – Берег, Марамарош, Унг, Угоча. Проте «Русь» завжди включалося до назви.

Вирішуючи проблему поділу українських регіонів, варто зупинитися на вирізненні їх як країв. Універсальність такого адміністративно-територіального поділу полягає в тому, що край – це і будь-яка місцевість, і значна за простором область, і місцевість, що тяжіє до будь-якого географічного об'єкта. Зрештою, край – це й історична місцевість.

Отже, край – універсальніше визначення регіону першого рівня. Іменник «область», маючи значення деякої частини більшої структури, має дещо іншу універсальність. Будучи вживаною для визначення області знань, підмножин якоїсь математичної множини, зоогеографічного регіону Землі, він не передає суто національного підтексту в історичному підході до регіональних реформ.

Отже, Україна у регіональних реформах стоїть перед визначенням концепції формування регіонів. Це важлива складова державотворення, яка має увібрати в себе національні надбання і світовий досвід. Натомість новий регіональний поділ має забезпечити умови успішного поступу в соціально-економічному і культурному напрямках.

Висновки. Включення постсоціалістичних країн у євроінтеграційні процеси супроводжувався приведенням адміністративно-територіального устрою у відповідність до викликів світового розвитку і національних особливостей. При цьому загальне районування здійснювалося на основі єдиного стандарту ЄС – номенклатури територіальних одиниць для цілей статистики (NUTS).

При проведенні регіональних реформ пріоритет має бути наданий вищому рівню, адже інакше утвориться розрив у ланцюжку територіальних трансформацій. Водночас має бути враховано досвід проведення регіональних реформ у країнах ЄС. Відповідно Україні доцільно суттєво підвищити історико-етнографічний напрям при визначенні меж і назв регіонів з тим, щоб повніше вихувати географічні особливості країни, ефективно використати синергію спільного менталітету і місцевого досвіду, комплексно застосувати в економічному розвитку фактор однорідності ресурсів, сформувати туристичну спеціалізацію, покращити міжнародні відносини з прикордонними територіями.

Вирішуючи проблему поділу українських регіонів, варто зупинитися на вирізненні їх як країв. Універсальність такого адміністративно-територіального поділу полягає в тому, що край – це і будь-яка місцевість, і значна за простором область, і місцевість, що тяжіє до будь-якого географічного об'єкта, й історично унікальна місцевість.

А. В. Кучер

*чл.-кор. АЕН України, канд. пед. наук
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ*

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАНЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Нині інвестиційне забезпечення розвитку аграрного сектора України в 4–5 разів нижче, ніж у розвинених країнах, що є національною проблемою. Фактично досягнуті у 2016 р. розміри інвестицій у сільське господарство (75 дол. США/га) відповідають лише показникам держав, які розвиваються (до 150 дол. США/га) [1]. Водночас, згідно з дослідженнями вчених, на першому етапі потрібно інвестувати в рослинництві в середньому 1–2 тис. дол. США/га [2]. На думку М. І. Кісіля, розв'язувати цю проблему слід передусім на основі активної аграрної політики, активізації інвестиційної діяльності виробників за рахунок власних і залучених коштів, надання їм бюджетної підтримки [1]. У сучасних умовах суб'єкти господарювання мусять самі знаходити шляхи вирішення проблем, при цьому є думка, що фінансовий капітал має надходити до найбільш конкурентоспроможних підприємств. У зв'язку із цим є потреба зберігати досягнуті конкурентні позиції, закла-

дати фундамент для їхнього укріплення та, за можливості, – підвищення конкурентоспроможності [3]. Інвестиційна діяльність аграрних підприємств є одним із інструментів формування й підвищення їхньої конкурентоспроможності [4]. За оцінками фахівців Українського клубу аграрного бізнесу, аграрний сектор може щороку освоювати 5 млрд дол. США іноземних інвестицій, проте, притік цих інвестицій можливий лише в разі завершення земельної реформи, що дозволить надати доступ виробникам до основного виробничого ресурсу – землі [5]. Зазначене вище свідчить про актуальність і науково-практичну значущість проблеми інвестиційної привабливості землекористувань аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Учені досліджують проблеми інвестиційної привабливості України [6]; європейської моделі інвестиційного забезпечення політики сільського розвитку [7]; інноваційно-інвестиційної діяльності в аграрному секторі [8]; ме-

тодологічні напрями формування вартості земельних ресурсів [9] та ін. Зазвичай інвестиційну привабливість розглядають на рівні країни, галузі, області (регіону), підприємства, проекту, які, безумовно, між собою взаємопов'язані. Так, для інвестора, зазначає Г. В. Спаський, не будуть достатньо переконливими аргументи інвестувати в надприбутковий проект, якщо відповідна галузь перебуває в країні в кризовому стані; ризик політичної і/або економічної нестабільності в державі чи регіоні може звести нанівець високу інвестиційну привабливість проекту [10]. Дослідник А. П. Гайдуцький вводить у науковий обіг поняття «інвестиційна конкурентоспроможність аграрного сектора», оцінку якої він розглядає на міждержавному, міжгалузевому, міжрегіональному рівнях, на рівні сільських районів, окремих інвестиційних проектів і міжрегіональної оцінки цих проектів [11, с. 193–194]. У ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського» започатковано дослідження щодо оцінювання інвестиційної привабливості земель на підставі інтегрованої оцінки родючості ґрунтів, кліматичних й агровиробничих особливостей земель, що дозволило встановити їхню порівняльну інвестиційну привабливість для вирощування польових культур [12; 13]. Розвиваючи вказану ідею, ми розглядаємо проблему економічного оцінювання інвестиційної при-

вабливості землекористування [14], тому в цій роботі об'єктом дослідження є інвестиційна привабливість землекористувань аграрних підприємств.

Мета статті – презентувати запропонований науково-методичний підхід до оцінювання інвестиційної привабливості землекористувань аграрних підприємств регіонів України й результати її комплексної оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спираючись на напрацювання наукової школи О. Г. Янкового щодо дослідження латентних (прихованих) ознак економічних об'єктів [15], ми розглядаємо інвестиційну привабливість землекористувань аграрних підприємств як латентну ієрархічну властивість економічних об'єктів, що в інтегрованому вигляді відображає відносну (порівняно з іншими об'єктами) економічну доцільність здійснення земельних інвестицій для виробництва продукції рослинництва. З огляду на це ми вперше запропонували й апробували науково-методичний підхід до комплексного оцінювання інвестиційної привабливості землекористувань аграрних підприємств, що ґрунтується на авторській логічно-смысловій моделі структури внутрішніх чинників-симптомів і взаємодії ієрархічних рівнів інвестиційної привабливості аграрного землекористування регіону (рис. 1).

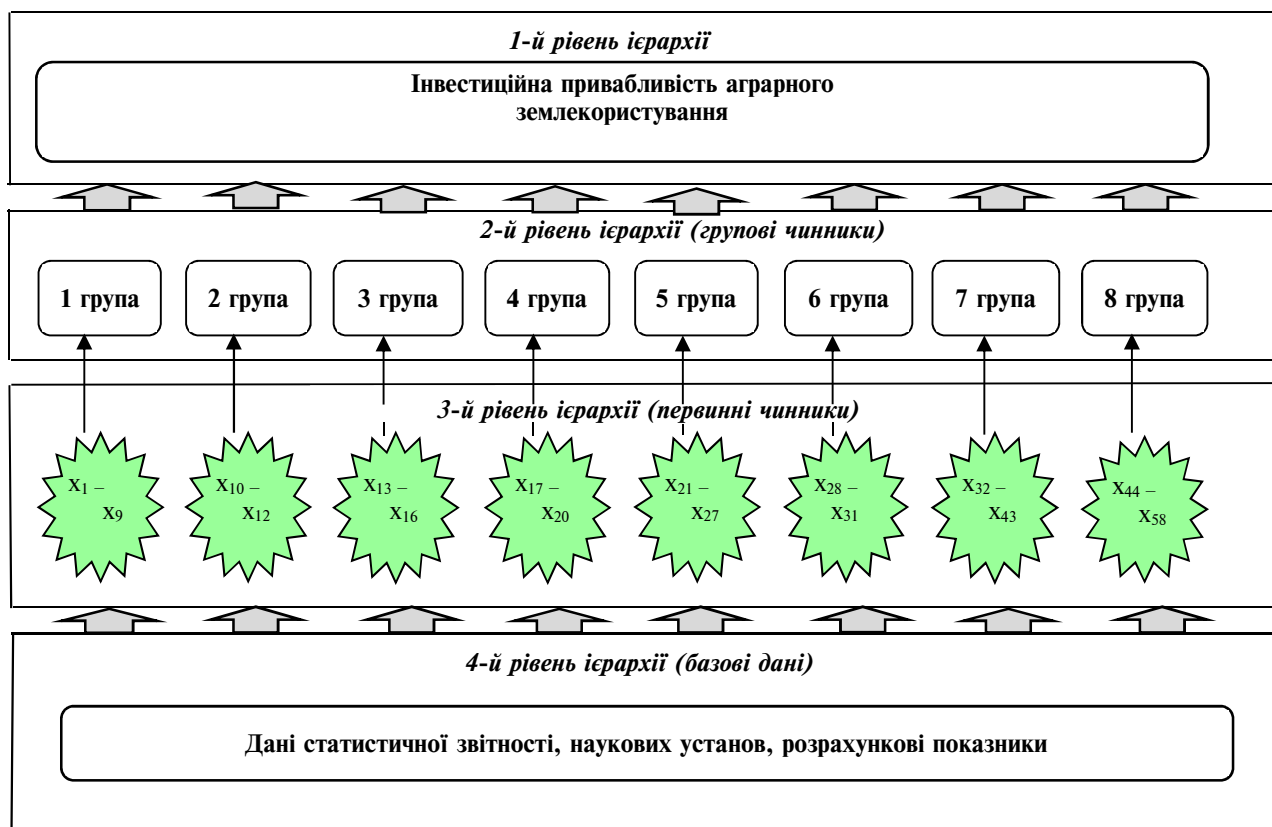

Рис. 1. Логічно-смыслову модель структури внутрішніх чинників-симптомів і взаємодії ієрархічних рівнів інвестиційної привабливості аграрного землекористування регіону

Джерело: побудовано за результатами аналізу літературних джерел і власних досліджень.

Перший рівень ієрархії включає власне комплексну оцінку інвестиційної привабливості землекористування аграрних підприємств регіону, що є інтегрованою латентною економічною ознакою.

На другому рівні ієрархії в структурі інвестиційної привабливості аграрного землекористування виділено вісім груп чинників, які теж є латентними ознаками, що характеризують:

- 1) рівень загальноекономічного розвитку регіону;
- 2) рівень інвестиційної активності в сільському господарстві регіону;
- 3) рівень цінності (вартості) с.-г. земель регіону;
- 4) рівень економічної родючості ґрунтів (продуктивності землі) аграрних підприємств регіону;
- 5) рівень економічної ефективності землекористування аграрних підприємств регіону;
- 6) рівень економічної стійкості (стабільності) землеробства аграрних підприємств регіону;
- 7) рівень розвитку й доступності інфраструктури регіону;
- 8) рівень інвестиційних ризиків (безпеки інвестиційної діяльності).

На третьому рівні ієрархії в структурі кожної із восьми груп чинників інвестиційної привабливості аграрного землекористування виділено набір первинних чинників. Для їхнього вимірювання запропоновано систему

чинників-симптомів інвестиційної привабливості, що складається із 58 первинних чинників (третій рівень ієрархії).

Нарешті, четвертий рівень ієрархії охоплює відповідні вихідні статистичні дані, що використовують для вимірювання запропонованої системи чинників-симптомів інвестиційної привабливості.

Отже, перший і другий рівні ієрархії в структурі інвестиційної привабливості землекористувань аграрних підприємств характеризують латентні показники, а третій і четвертий рівні ієрархії характеризують звичайні економічні показники метричної шкали.

Запропонована методика комплексної оцінки інвестиційної привабливості землекористування аграрних підприємств регіону передбачає, що спочатку здійснюють стандартизацію кожного із 58 показників (табл. 1), на основі чого далі визначають інтегровані показники кожного з восьми рівнів.

Таблиця 1

Система показників для комплексного оцінювання інвестиційної привабливості аграрного землекористування

Показники		Одиниці виміру	Критерій оптимальності
1		2	3
1 Рівень (оцінка) загальноекономічного розвитку регіону			
X ₁	Валовий регіональний продукт з розрахунку на одну особу	грн	max
X ₂	Частка валового регіонального продукту в загальному підсумку	%	max
X ₃	Капітальні інвестиції на одну особу	грн	max
X ₄	Прямі іноземні інвестиції на одну особу населення	дол. США	max
X ₅	Темпи зростання (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій	% до поч. року	max
X ₆	Індекси капітальних інвестицій за регіонами (до попереднього року)	%	max
X ₇	Інтегральний регіональний індекс людського розвитку	коеф.	max
X ₈	Індекси сільськогосподарської продукції (до попереднього року)	%	max
X ₉	Виробництво сільськогосподарської продукції з розрахунку на одну особу (у постійних цінах 2010 р.)	грн	max
2 Рівень (оцінка) інвестиційної активності в сільському господарстві регіону			
X ₁₀	Капітальні інвестиції в сільському господарстві, мисливстві й наданні пов'язаних з ними послуг з розрахунку на 1 га с.-г. угідь	грн	max
X ₁₁	Капітальні інвестиції на охорону та раціональне використання природних ресурсів з розрахунку на 1 га с.-г. угідь	грн	max
X ₁₂	Капітальні інвестиції на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод з розрахунку на 1 га с.-г. угідь	грн	max
3 Рівень (оцінка) цінності (вартості) с.-г. земель регіону			
X ₁₃	Сумарний бал бонітету земель (ураховує бонітет ґрунтів і клімату) (за В. В. Медведєвим)	бал	max
X ₁₄	Підсумковий бал комплексного районування ріллі (за В. В. Медведєвим)	бал	min
X ₁₅	Нормативна грошова оцінка ріллі	грн/га	max
X ₁₆	Питома вага особливо цінних земель у структурі с.-г. угідь	%	max
4 Рівень (оцінка) економічної родючості ґрунтів (продуктивності землі) аграрних підприємств регіону			
X ₁₇	Середня врожайність зернових і зернобобових культур за останні п'ять років	ц/га	max
X ₁₈	Середня врожайність соняшника за останні п'ять років	ц/га	max
X ₁₉	Середня врожайність сої за останні п'ять років	ц/га	max
X ₂₀	Середня врожайність ріпака за останні п'ять років	ц/га	max
5 Рівень (оцінка) економічної ефективності землекористування аграрних підприємств регіону			
X ₂₁	Валова продукція рослинництва на 100 га с.-г. угідь	тис. грн	max
X ₂₂	Індекс продукції рослинництва (до попереднього року)	%	max
X ₂₃	Дохід від реалізації продукції рослинництва на 100 га с.-г. угідь	тис. грн	max
X ₂₄	Коефіцієнт рентабельності (окупності) діяльності аграрних підприємств	коеф.	max
X ₂₅	Коефіцієнт покриття виробничих витрат на виробництво с.-г. продукції доходом від реалізації	коеф.	max
X ₂₆	Землевіддача за валовою продукцією рослинництва	коеф.	max
X ₂₇	Грошовий потік відтворення на 100 га с.-г. угідь	грн/га	max

	1	2	3
6	Рівень (оцінка) економічної стійкості (стабільності) землеробства аграрних підприємств регіону		
X ₂₈	Коефіцієнт варіації врожайності зернових культур за останні п'ять років	коєф.	min
X ₂₉	Коефіцієнт варіації врожайності соняшника за останні п'ять років	коєф.	min
X ₃₀	Коефіцієнт варіації врожайності сої за останні п'ять років	коєф.	min
X ₃₁	Коефіцієнт варіації врожайності ріпака за останні п'ять років	коєф.	min
7	Рівень (оцінка) розвитку й доступності інфраструктури регіону		
X ₃₂	Коефіцієнт, що враховує відмінності в розвиненості інфраструктури сільськогосподарства	коєф.	max
X ₃₃	Кількість елеваторів	одиниць	max
X ₃₄	Місткість сертифікованих зерносховищ	млн т	max
X ₃₅	Щільність залізничних колій загального користування	км на 1 тис. км ² території	max
X ₃₆	Щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям	км на 1 тис. км ² території	max
X ₃₇	Середні ціни, що сформувалися під час купівлі аграрними підприємствами робіт і послуг: оранка	грн/га	min
X ₃₈	культивация	грн/га	min
X ₃₉	унесення добрив	грн/га	min
X ₄₀	захист сільськогосподарських культур	грн/га	min
X ₄₁	збір урожаю сільськогосподарських культур	грн/га	min
X ₄₂	перевезення вантажів	грн/т-км	min
X ₄₃	Середній розмір земельного паю	га	max
8	Рівень (оцінка) інвестиційних ризиків (безпеки інвестиційної діяльності)		
X ₄₄	Норма беззбитковості галузі рослинництва	%	min
X ₄₅	Коефіцієнт операційного лівериджу в рослинництві	коєф.	min
X ₄₆	Частка збиткових аграрних підприємств	%	min
X ₄₇	Беззбиткова врожайність пшениці	ц/га	min
X ₄₈	Беззбиткова врожайність ячменю	ц/га	min
X ₄₉	Беззбиткова врожайність кукурудзи на зерно	ц/га	min
X ₅₀	Беззбиткова врожайність соняшника	ц/га	min
X ₅₁	Беззбиткова врожайність сої	ц/га	min
X ₅₂	Беззбиткова врожайність ріпака	ц/га	min
X ₅₃	Зона економічної безпеки виробництва пшениці	%	max
X ₅₄	Зона економічної безпеки виробництва ячменю	%	max
X ₅₅	Зона економічної безпеки виробництва кукурудзи на зерно	%	max
X ₅₆	Зона економічної безпеки виробництва соняшника	%	max
X ₅₇	Зона економічної безпеки виробництва сої	%	max
X ₅₈	Зона економічної безпеки виробництва ріпака	%	max

Джерело: складено за результатами аналізу літературних джерел і власних досліджень.

Для оцінювання стандартизованих значень показника використано формули, що ми раніше апробували під час комплексної оцінки соціально-економічного розвитку регіонів [16].

Для оцінювання стандартизованого значення показника (S), зростання якого має позитивний вплив, використовують формулу:

$$S = \frac{X_{max} - X_i}{X_{max} - X_{min}}$$

де X_i – фактичне значення показника;

X_{min} – мінімальне значення показника;

X_{max} – максимальне значення показника.

Для оцінювання стандартизованого значення показника (S), зростання якого має негативний вплив, використовують формулу:

$$S = \frac{X_i - X_{min}}{X_{max} - X_{min}}$$

Для визначення інтегрального показника на другому рівні ієрархії обчислюють суму рейтингів конкретного регіону (R) за кожним зі стандартизованих показників за формулою:

$$R = \sum S.$$

Середнє значення суми рейтингів кожного регіону (R_{cp}) на другому рівні ієрархії визначають за формулою:

$$R_{cp} = \frac{R}{n},$$

де n – кількість показників, за якими проводили розрахунок.

Для визначення інтегрального показника на першому рівні ієрархії обчислюють середньоарифметичне значення стандартизованих індивідуальних індексів конкретного регіону (R_{cp}) на другому рівні ієрархії.

Розраховані інтегральні оцінки інвестиційної привабливості ($Ii.n$) виражено в балах за стобальною шкалою за формулою:

$$Ii.n = (1 - R_{cp}) \cdot 100.$$

За результатами розрахунку визначають місце кожного регіону в загальному рейтингу. Найкращу оцінку інвестиційної привабливості одержує той регіон, у якого інтегральні оцінки мають найвище значення.

Як показали результати дослідження, можливі різні варіанти побудови шкал для інтерпретації результатів оцінювання. Одним із варіантів є вирівнювання

трьох рівнів, відповідно інтервал значень між рівнями індексів інвестиційної привабливості аграрного землекористування ($Ii.n$) дорівнює 0,33. Звідси шкала значень рівнів інвестиційної привабливості аграрного землекористування може мати такий вигляд:

- $0 \leq Ii.n < 0,33$ – низький рівень інвестиційної привабливості;
- $0,33 \leq Ii.n < 0,66$ – середній рівень інвестиційної привабливості;
- $0,66 \leq Ii.n < 1$ – високий рівень інвестиційної привабливості.

Ще один варіант вирізнення трьох рівнів інвестиційної привабливості може ґрунтуватися на методичному підході, що дозволяє визначити ці рівні на підставі наявного стану речей на ринку чи в галузі, запропонованому в роботі Ю. С. Шипуліної [17]: спочатку розрахунки виконують для усіх порівнюваних об'єктів чи періодів часу; за результатами визначають середнє значення ($Ii.n_{cp}$) для ринку чи галузі або для конкретного підприємства за аналізований період часу; далі розраховують діапазон середніх $0,7 Ii.n_{cp} \leq Ii.n \leq 1,3 Ii.n_{cp}$; за ступенем відхилення фактичних значень від середнього формують висновки про рівень інвестиційної привабливості конкретного суб'єкта:

- $Ii.n > Ii.n_{cp}$ – рівень вище середнього;
- $Ii.n < Ii.n_{cp}$ – рівень нижче середнього;
- $Ii.n = Ii.n_{cp}$ – середній рівень.

Можливий також варіант вирізнення чотирьох або п'яти рівнів інвестиційної привабливості. У цьому випадку, спираючись на працю З. Б. Янченко [18], можна визначити такі рівні інвестиційної привабливості:

$Ii.n = 1$ – абсолютний (дуже високий) рівень інвестиційної привабливості (це як ідеал (ситуація, коли

аналізований об'єкт оцінки є кращим за усіма порівнюваними показниками), до якого варто прагнути, але практично його досягнути неможливо);

- $0,75 \leq Ii.n < 1$ – достатній рівень інвестиційної привабливості;
- $0,50 \leq Ii.n < 0,75$ – середній рівень інвестиційної привабливості;
- $0,25 \leq Ii.n < 0,50$ – низький рівень інвестиційної привабливості;
- $0,00 \leq Ii.n < 0,25$ – дуже низький рівень інвестиційної привабливості.

Якщо не брати до уваги абсолютний рівень інвестиційної привабливості, досягнення якого є малоімовірним, можна зазначену шкалу інвестиційної привабливості розглядати як чотирирівневу, при цьому верхня межа достатнього рівня інвестиційної привабливості матиме такий вигляд:

$0,75 \leq Ii.n \leq 1$ – достатній рівень інвестиційної привабливості.

Формалізована оцінка може знаходити свій вираз у будь-якій системі (100-, 4-, 5-бальній чи за допомогою літер), але в будь-якому випадку буде діяти так звана «психофізична шкала бажаності», в основі якої лежить узагальнена функція бажаності Харінгтона:

- 85–100 % виконаного завдання – «дуже добре»;
- 65–80 % – «добре»;
- 50–60 % – «задовільно»;
- 25–45 % – «погано»;
- 0–20 % – «дуже погано».

Психофізична шкала бажаності побудована на використанні трьох оцінних понять («погано», «задовільно», «добре») і ступеня їхньої інтенсивності («дуже погано», «дуже добре»). Наочно її можна відобразити за допомогою рис. 2 [19, с. 248–249].

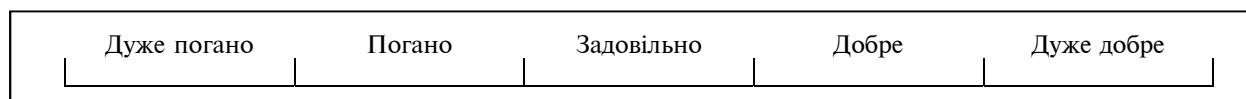

Рис. 2. Психофізична шкала бажаності

Шкала бажаності належить до психофізичних шкал, її призначення – встановлення відповідності між фізичними й психофізичними параметрами. Під фізичними параметрами розуміють можливі відклики, які характеризують функціонування досліджуваного об'єкта. Серед них можуть бути естетичні й навіть статистичні параметри. Під психологічними параметрами розуміють суб'єктивні оцінки експериментатора бажаності (пріоритетності) того чи іншого відклику. Щоб одержати шкалу бажаності, зручно скористатись гото-

вими розробленими таблицями відповідностей між відношеннями пріоритетів в емпіричній і числовій (психологічній) системах [20]. Правда, як показав аналіз літературних джерел, попри те, що шкала бажаності має інтервал від 0 до 1, зв'язок між кількісними значеннями безрозмірної шкали й психологічним сприйняттям людини, різні вчені представляють по-різному. Для прикладу, у табл. 2 представлено найпоширеніші варіанти значень функції бажаності Харінгтона й інтерпретацію її оцінок.

Таблиця 2

Інтерпретація оцінок функції бажаності Харінгтона

Інтерпретація оцінки функції бажаності	Варіанти значення функції бажаності Харінгтона (D)	
	Варіант 1	Варіант 2
Дуже добре (відмінно)	$1,00 < D < 0,80$	1,00–0,80
Добре	$0,63 < D < 0,80$	0,80–0,63
Задовільно	$0,37 < D < 0,63$	0,63–0,37
Незадовільно	$0,20 < D < 0,37$	0,37–0,20
Дуже погано (вкрай незадовільно)	$0,00 < D < 0,20$	0,20–0,00

Джерело: складено за результатами аналізу літературних джерел.

Значення окремого відклику, що переведений у безрозмірну шкалу бажаності, позначають через Di ($i = 1, 2, \dots, n$) і називають окремою бажаністю. Зна-

чення функції бажаності Харінгтона перебувають в інтервалі від 0 до 1. Значення $Di = 0$ відповідає абсолютно неможливого з погляду якості рівню цієї влас-

тивості, а значення $Di = 1$ – найкращому значенню властивості. Вибір оцінок на шкалі бажаності 0,63 і 0,37 пояснюють зручністю розрахунків: $0,63 = 1 - 1 : e$, а $0,37 = 1 : e$. Значення 0,37 зазвичай відповідає межі допустимих значень [20].

Як показали результати дослідження, функція бажаності Харінгтона здобула практичне застосування не лише в психолого-педагогічній науці, а і в економічній і ґрунтознавчо-агрохімічній науках. Так, наприклад, І. Федулова розглянула можливості використання узагальненої функції бажаності Харінгтона для оцінки готовності підприємства до здійснення інноваційної стратегії [20]; І. А. Ігнат'єва – для дослідження залежності потенційних можливостей від стадій життєвого циклу підприємства [21]; Н. В. Васюткіна – для оцінювання внутрішньої збалансованості та узгодженості потенціалу розвитку підприємств [22, с. 200]; Т. О. Грінченко зі співавторами – для оцінювання якості ґрунтів через функціональне перетворення окремих показників агрохімічних і фізико-хімічних властивостей з подальшим визначенням середнього геометричного вже перетворених показників [23; 24]. Разом із цим, роботи, в яких було б використано функцію бажаності Харінгтона під час дослідження інвестиційної привабливості, нам невідомі.

Результати дослідження засвідчили, одним з найбільш зручних способів побудови узагальненого показника за одночасного подолання методологічних складнощів щодо різної розмірності величин, а також необхідності трансформації їхніх значень у єдину шкалу виміру (нормалізації) для коректної оцінки є

узагальнена функція бажаності Харінгтона, в основу побудови якої покладено ідею перетворення натуральних значень окремих відкликів у безрозмірну шкалу бажаності й пріоритетності. У нашому дослідженні функцію бажаності Харінгтона використано для інтерпретації результатів оцінювання інвестиційної привабливості аграрного землекористування, правда, з певною трансформацією у 100-бальну (%) шкалу (для більшої диференціації) з визначенням таких рівнів інвестиційної привабливості:

$80,0 \leq Ii.n \leq 100,0$ – дуже високий рівень інвестиційної привабливості;

$63,0 \leq Ii.n < 80,0$ – достатній рівень інвестиційної привабливості;

$37,0 \leq Ii.n < 63,0$ – середній (задовільний) рівень інвестиційної привабливості;

$20,0 \leq Ii.n < 37,0$ – низький рівень інвестиційної привабливості;

$0,0 \leq Ii.n < 20,0$ – дуже низький рівень інвестиційної привабливості.

Отже, ми пропонуємо виділяти п'ять рівнів інвестиційної привабливості.

Тепер наведемо деякі результати комплексної оцінки інвестиційної привабливості землекористувань аграрних підприємств регіонів України. Так, наприклад, у табл. 3 презентовано стандартизовані показники оцінки рівня цінності (вартості) с.-г. земель регіонів України. Нагадаємо, що це одна з виділених раніше восьми груп факторів на другому рівні ієрархії в структурі інвестиційної привабливості аграрного землекористування регіону.

Таблиця 3

Стандартизовані показники оцінки рівня цінності (вартості) с.-г. земель регіонів України

Область	Sx ₁₃	Sx ₁₄	Sx ₁₅	Sx ₁₆	ІБ	Ранг
Вінницька	0,333	0,172	0,350	0,433	67,8	7
Волинська	0,238	0,726	0,513	1,000	38,1	21
Дніпропетровська	0,000	0,582	0,379	0,547	62,3	8
Донецька	0,143	1,000	0,258	0,687	47,8	18
Житомирська	0,381	0,238	1,000	0,855	38,1	20
Закарпатська	0,143	0,036	0,699	0,787	58,4	12
Запорізька	0,238	0,741	0,311	0,741	49,2	16
Івано-Франківська	0,143	0,192	0,585	0,719	59,0	10
Київська	0,095	0,038	0,408	0,376	77,1	3
Кіровоградська	0,000	0,846	0,401	0,394	59,0	11
Луганська	0,524	0,759	0,691	0,923	27,6	24
Львівська	0,143	0,251	0,686	0,969	48,8	17
Миколаївська	0,571	0,818	0,699	0,629	32,1	22
Одеська	0,286	0,685	0,608	0,620	45,0	19
Полтавська	0,048	0,159	0,289	0,012	87,3	2
Рівненська	0,190	0,074	0,437	0,886	60,3	9
Сумська	0,238	0,038	0,540	0,257	73,2	6
Тернопільська	0,429	0,074	0,508	0,000	74,7	4
Харківська	0,238	0,846	0,380	0,380	53,9	14
Херсонська	1,000	0,926	0,266	0,625	29,6	23
Хмельницька	0,143	0,264	0,276	0,380	73,4	5
Черкаська	0,048	0,000	0,000	0,065	97,2	1
Чернівецька	0,190	0,595	0,302	0,862	51,3	15
Чернігівська	0,095	0,085	0,800	0,726	57,4	13

Джерело: авторські розрахунки.

Результати дослідження дозволяють усі області за рівнем цінності с.-г. земель об'єднати в такі групи за критерієм інвестиційної привабливості:

– дуже високий рівень інвестиційної привабливості: Черкаська, Полтавська області;

– достатній рівень інвестиційної привабливості: Київська, Тернопільська, Хмельницька, Сумська, Вінницька області;

– середній (задовільний) рівень інвестиційної привабливості: Дніпропетровська, Рівненська, Івано-

Франківська, Кіровоградська, Закарпатська, Чернігівська, Харківська, Чернівецька, Запорізька, Львівська, Донецька, Одеська, Житомирська, Волинська області;
– низький рівень інвестиційної привабливості: Миколаївська, Херсонська, Луганська області.

Отже, більшість регіонів потрапила до групи, що характеризується середнім рівнем інвестиційної привабливості, водночас відсутні області з дуже низьким рівнем інвестиційної привабливості за рівнем цінності с.-г. земель.

Дещо відмінні здобуто результати оцінки рівня економічної родючості ґрунтів (продуктивності землі) аграрних підприємств регіонів України (табл. 4).

Як свідчать наведені дані, всі області за рівнем економічної родючості ґрунтів (продуктивності землі) аграрних підприємств регіонів можна об'єднати в такі групи за критерієм інвестиційної привабливості:

– дуже високий рівень інвестиційної привабливості: Черкаська область;

– достатній рівень інвестиційної привабливості: Хмельницька, Київська, Тернопільська, Вінницька, Полтавська, Львівська, Івано-Франківська, Рівненська області;

– середній (задовільний) рівень інвестиційної привабливості: Сумська, Волинська, Чернівецька, Чернігівська, Закарпатська, Кіровоградська, Харківська, Житомирська, Херсонська області;

– низький рівень інвестиційної привабливості: Запорізька, Дніпропетровська, Миколаївська, Одеська, Донецька області;

– дуже низький рівень інвестиційної привабливості: Луганська область.

Таблиця 4

Стандартизовані показники оцінки рівня економічної родючості ґрунтів (продуктивності землі) аграрних підприємств регіонів України

Область	Sx ₁₇	Sx ₁₈	Sx ₁₉	Sx ₂₀	ІБ	Ранг
Вінницька	0,230	0,082	0,579	0,316	69,8	5
Волинська	0,487	0,543	0,515	0,000	61,4	11
Дніпропетровська	0,884	0,287	0,773	0,865	29,8	20
Донецька	0,903	0,385	1,000	0,756	23,9	23
Житомирська	0,339	1,000	0,466	0,573	40,6	17
Закарпатська	0,676	0,461	0,150	0,544	54,2	14
Запорізька	1,000	0,426	0,245	0,939	34,7	19
Івано-Франківська	0,318	0,184	0,476	0,452	64,2	8
Київська	0,146	0,122	0,473	0,341	73,0	3
Кіровоградська	0,525	0,198	0,657	0,708	47,8	15
Луганська	0,965	0,402	0,982	0,987	16,6	24
Львівська	0,409	0,222	0,523	0,221	65,6	7
Миколаївська	0,914	0,351	0,773	0,932	25,7	21
Одеська	0,928	0,403	0,750	0,926	24,8	22
Полтавська	0,170	0,070	0,521	0,537	67,5	6
Рівненська	0,309	0,415	0,508	0,208	64,0	9
Сумська	0,225	0,033	0,538	0,731	61,8	10
Тернопільська	0,240	0,236	0,493	0,233	69,9	4
Харківська	0,628	0,047	0,689	0,772	46,6	16
Херсонська	0,901	0,572	0,000	1,000	38,2	18
Хмельницька	0,218	0,243	0,386	0,192	74,0	2
Черкаська	0,000	0,000	0,514	0,137	83,7	1
Чернівецька	0,369	0,313	0,441	0,507	59,2	12
Чернігівська	0,303	0,219	0,562	0,689	55,7	13

Джерело: авторські розрахунки.

Результати парного кореляційного аналізу, як ми й припускали, засвідчили наявність прямого високого зв'язку ($r = 0,755$) між інтегральним балом оцінки рівня цінності (вартості) с.-г. земель й економічної родючості ґрунтів аграрних підприємств регіонів України.

Аналогічні розрахунки здійснено за всіма групами показників, що виокремлено на другому рівні ієрархії в структурі інвестиційної привабливості аграрного землекористування. Підсумовуючи, на рис. 3 презентовано картограму інвестиційної привабливості аграрного землекористування регіонів України, на якій умовно виділено п'ять груп за методом квантилів.

Побудована картограма інвестиційної привабливості аграрного землекористування може бути корисна теперішнім і потенційним власникам й інвесторам під час прийняття інвестиційних рішень, а також фахівцям органів державного й регіонального управління під час прийняття рішень щодо стимулювання інвестиційної активності та/або формування територіальних кластерів як інструменту регіонального розвитку

й підвищення конкурентоспроможності. Зазначена картограма ґрунтується на показниках обласного рівня, у перспективі можливою є її декомпозиція на рівні районів, а далі – на рівні аграрних підприємств і/або с.-г. земель територіальних громад.

Висновки. У результаті дослідження запропоновано й апробовано науково-методичний підхід до оцінювання інвестиційної привабливості землекористувань аграрних підприємств регіонів України, що ґрунтується на авторській логічно-смісловій моделі структури внутрішніх чинників-симптомів і взаємодії ієрархічних рівнів інвестиційної привабливості аграрного землекористування регіону. Для оцінювання запропоновано систему чинників-симптомів інвестиційної привабливості, що складається із 58 первинних чинників, які об'єднано у вісім груп, що характеризують: рівень загальноекономічного розвитку регіону; рівень інвестиційної активності в сільському господарстві регіону; рівень цінності (вартості) с.-г. земель регіону; рівень економічної родючості ґрунтів (продуктивності

землі) аграрних підприємств регіону; рівень економічної ефективності землекористування аграрних підприємств регіону; рівень економічної стійкості (стабіль-

ності) землеробства аграрних підприємств регіону; рівень розвитку й доступності інфраструктури регіону; рівень інвестиційних ризиків.

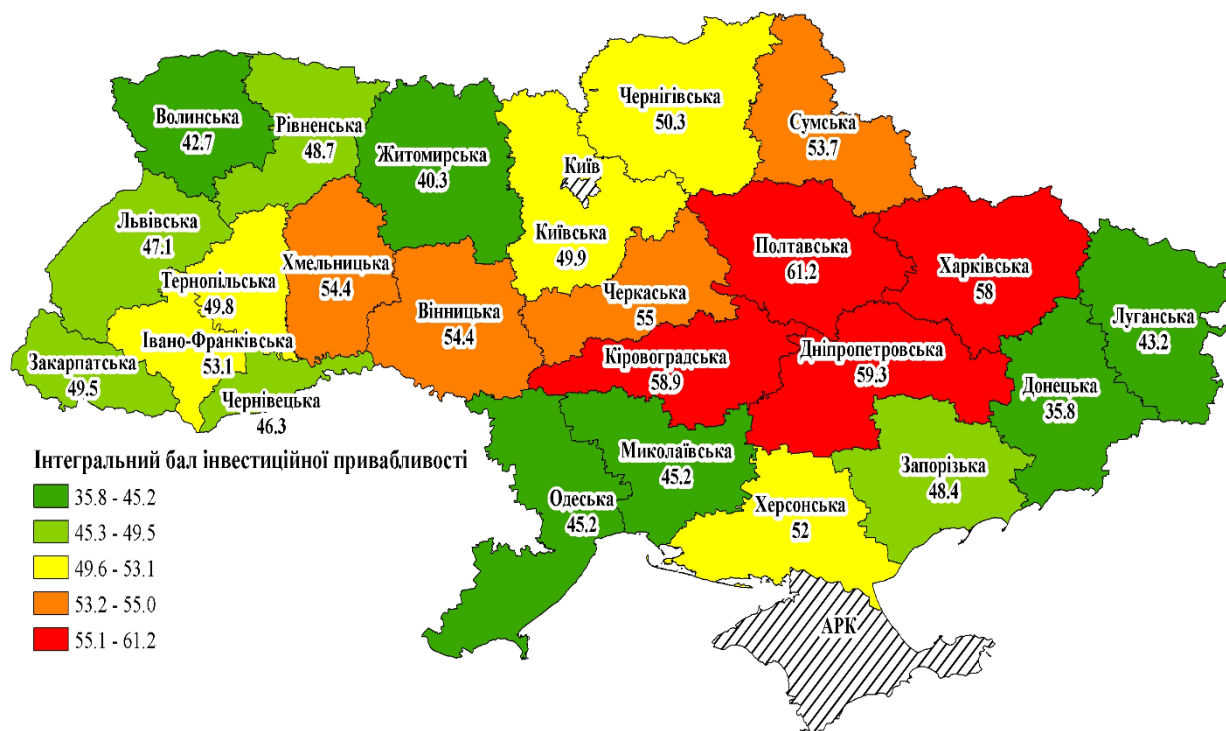

Рис. 3. Картограма інвестиційної привабливості аграрного землекористування областей України
Джерело: побудовано на основі власних розрахунків.

На основі сформованої методики комплексного оцінювання інвестиційної привабливості землекористувань аграрних підприємств здійснено оцінку на рівні регіонів України. Так, наприклад, оцінка за рівнем економічної родючості ґрунтів свідчить, що: а) до числа регіонів з дуже високим рівнем належить Черкаська область; б) до числа регіонів з достатнім рівнем належать Хмельницька, Київська, Тернопільська, Вінницька, Полтавська, Львівська, Івано-Франківська та Рівненська області; в) до числа регіонів з низьким рівнем належать Запорізька, Дніпропетровська, Миколаївська, Одеська та Донецька області; г) до аутсайдерів належить Луганська область; ґ) решту регіонів віднесено до групи із середнім (задовільним) рівнем економічної родючості. Зважаючи на результати оцінки, слід застосовувати диференційований підхід до стратегії підвищення інвестиційної привабливості землекористування за критерієм економічної родючості: якщо для регіонів з дуже високим і достатнім рівнем слід обирати стратегію збереження (утримання) досягнутих позицій, то для регіонів із середнім, низьким і дуже низьким рівнем необхідно реалізовувати стратегію істотного поліпшення відповідних показників.

За результатами комплексного оцінювання вперше розроблено картограму інвестиційної привабливості землекористування аграрних підприємств регіонів України, використання якої дасть змогу робити обґрунтований вибір території для інвестування й розробляти диференційовану за регіонами систему заходів щодо підвищення інвестиційної привабливості.

Практична цінність дослідження полягає в тому, що запропонований науково-методичний підхід і результати комплексного оцінювання інвестиційної привабливості землекористування аграрних підприємств регіонів України можуть бути використані під час: визначення рейтингів регіонів за рівнем інвестиційної привабливості землекористування для моніторингу й прийняття відповідних управлінських рішень у процесі державного управління й реалізації відповідних напрямів аграрної та інвестиційної політики на макро- й мезорівнях; виявлення резервів підвищення інвестиційної привабливості землекористування, обґрунтування напрямів реалізації цих резервів; ухвалення інвестиційних рішень щодо здійснення земельних інвестицій.

Список використаних джерел

1. Кісіль М. І. Інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства України в стратегічній перспективі. *Вісник аграрної науки*. 2018. № 1. С. 78–82.
2. Ulanchuk V., Zharun O., Sokolyuk S., Tkachuk S. Investment needs assessment of Ukrainian agricultural enterprises. *Investment Management and Financial Innovations*. 2017. Vol. 14. Is. 1. Pp. 181–190. URL: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.14\(1-1\).2017.04](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.14(1-1).2017.04).
3. Дядюк М. Удосконалення методологічних засад управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах кризи. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2016. Vol. 2. No. 4. Pp. 95–105. URL: www.are-journal.com.